

## BUXORO VA XIVA XONLIKLARINING MADANIY ALOQALARI

**Rabbimova Umida Norqulovna**

Osiyo Xalqaro Universiteti,

Tarix yo'nalishi, MM-3 guruhi

**ANNOTATSIYA:** Ushbu tezisda XVII asrda Buxoro va Xiva xonliklari o'rtasidagi madaniy aloqalar tarixiy manbalar asosida tahlil qilinadi. Savdo munosabatlari, hunarmandchilik mahsulotlari almashinuvi, aholining o'zaro harakati va madaniy-ma'rifiy aloqalarning rivoji yoritib beriladi. Tadqiqot natijalari xonliklar o'rtasidagi o'zaro ta'sir mintaqaviy taraqqiyotda muhim omil bo'lganini ko'rsatadi.

**KALIT SO'ZLAR:** Buxoro xonligi, Xiva xonligi, XVII asr, savdo aloqalari, ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar, madaniy aloqalar.

**ИСТОРИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ И КУЛЬТУРНЫХ СВЯЗЕЙ БУХАРСКОГО И ХИВИНСКОГО ХАНСТВ (НА ПРИМЕРЕ XVII ВЕКА)****Раббимова Умида Норкуловна**

Азиатский Международный Университет,

направление «История», группа MM-3

**АННОТАЦИЯ:** В статье рассматриваются социально-экономические и культурные связи между Бухарским и Хивинским ханствами в XVII веке на основе исторических источников. Анализируются торговые отношения, обмен ремесленными изделиями, миграционные процессы населения, а также развитие культурно-просветительских связей. Полученные результаты подтверждают значительную роль межгосударственных контактов в развитии региона.

**КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:** Бухарское ханство, Хивинское ханство, XVII век, торговые связи, социально-экономические отношения, культурные связи.

**THE HISTORY OF SOCIO-ECONOMIC AND CULTURAL RELATIONS BETWEEN THE BUKHARA AND KHIVA KHANATES (A CASE STUDY OF THE 17TH CENTURY)****Rabbimova Umida Norqulovna**

Asian International University,

History Department, MM-3 Group

**ABSTRACT:** This article analyzes the socio-economic and cultural relations between the Bukhara and Khiva Khanates in the 17th century based on historical sources. Particular attention is paid to trade relations, the exchange of handicraft products, population mobility, and the development of cultural and educational interactions. The study demonstrates that mutual cooperation between the khanates played a significant role in the regional development of Central Asia.

**KEYWORDS:** Bukhara Khanate, Khiva Khanate, 17th century, trade relations, socio-economic relations, cultural interactions.

### KIRISH

Mustaqillik yillarida O'zbekiston tarixini chuqur va xolis o'rganish davlat siyosatining muhim ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev o'z asarlarida va nutqlarida milliy tarixni o'rganish, ajdodlar merosini ilmiy asosda tadqiq etish va yosh avlod ongiga singdirish masalalariga alohida e'tibor qaratadi. Xususan, Markaziy Osiyo hududida shakllangan davlatchilik an'analari, xonliklar davridagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy jarayonlar bugungi taraqqiyot uchun muhim tarixiy tajriba sifatida baholanadi.

Prezident asarlarida ta'kidlanganidek, o'tmishdagi savdo-iqtisodiy aloqalar, madaniy integratsiya va hududlararo hamkorlik Markaziy Osiyoda barqarorlikni ta'minlagan muhim omillardan bo'lgan. Aynan shu nuqtai nazardan, XVII asrda Buxoro va Xiva xonliklari o'rtasidagi savdo-iqtisodiy va madaniy aloqalarni o'rganish mintaqaviy taraqqiyotning tarixiy ildizlarini anglashga xizmat qiladi. Ushbu aloqalar xalqlarning turmush tarzi, xo'jalik faoliyati va ma'naviy hayotida muhim iz qoldirgan.

XVII asr Markaziy Osiyo tarixida siyosiy parokandalik kuchaygan, ammo shu bilan birga xonliklar o'rtasidagi iqtisodiy va madaniy aloqalar uzluksiz davom etgan davr hisoblanadi. Buxoro va Xiva xonliklari geografik yaqinligi, etnik tarkibning o'xshashligi hamda umumiy iqtisodiy manfaatlar tufayli o'zaro aloqalarni saqlab qolgan. Ushbu aloqalar mintaqadagi ijtimoiy-iqtisodiy hayotni rivojlantirishda muhim o'rin tutgan. Tезisning asosiy maqsadi — XVII asr misolida Buxoro va Xiva xonliklari o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy aloqalarning mazmun-mohiyatini ochib berishdan iborat.[1].

### METODOLOGIYA

Tadqiqot jarayonida tarixiy-taqqoslama, tahlil va sintez usullaridan foydalanildi. Yozma manbalar, tarixiy solnomalar, sayyohlar qaydlari hamda zamonaviy tarixchilarning ilmiy ishlari tahlil qilindi. Manbalarni qiyosiy o'rganish orqali Buxoro va Xiva xonliklari o'rtasidagi aloqalarning asosiy yo'nalishlari aniqlandi.[2].

### NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, XVII asrda Buxoro va Xiva xonliklari o'rtasida savdo-iqtisodiy munosabatlar jadal rivojlangan. Ikki davlat o'rtasida ipak,

paxta matolari, qishloq xo'jaligi mahsulotlari, qorako'l teri va hunarmandchilik buyumlari ayirboshlangan. Savdo yo'llari orqali karvonlar muntazam harakatlangan, bu esa shaharlarning iqtisodiy faolligini oshirgan.

Ijtimoiy sohada aholining o'zaro ko'chishi, hunarmand va savdogarlarning bir xonlikdan ikkinchisiga borib ish olib borishi kuzatilgan. Madaniy sohada esa adabiyot, tarixnavislik, diniy ta'lim va me'morchilikda o'zaro ta'sir mavjud bo'lgan. Ayrim olimlar va shoirlar ikki xonlik hududida faoliyat yuritgan.[3].

### MUHOKAMA

XVII asrda Buxoro va Xiva xonliklari o'rtasidagi munosabatlar masalasi ko'plab tarixchi olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Zamonaviy tadqiqotchilar ushbu aloqalarni faqat siyosiy raqobat doirasida emas, balki iqtisodiy manfaatlar va madaniy yaqinlik nuqtai nazaridan ham baholaydilar. Jumladan, B. Babadjanov xonliklar o'rtasidagi savdo aloqalari siyosiy ziddiyatlarga qaramay, uzluksiz davom etganini ta'kidlaydi. Uning fikricha, karvon savdosi ikki davlat iqtisodiyotining muhim tayanchi bo'lgan.

R. Mukminova o'z tadqiqotlarida Buxoro va Xiva o'rtasidagi iqtisodiy aloqalar hududlararo mehnat taqsimoti asosida rivojlanganini qayd etadi. Unga ko'ra, Buxoro ilmiy-diniy va hunarmandchilik markazi sifatida ajralib turgan bo'lsa, Xiva savdo va chorvachilik mahsulotlari bilan mashhur bo'lgan. Bu o'zaro to'ldiruvchi iqtisodiy tuzilma integratsiya jarayonlarini tezlashtirgan.

A. Subxonov esa madaniy aloqalarga alohida urg'u berib, madrasalar, ulamolar va talabalar almashinuvi xonliklar o'rtasida yagona madaniy makon shakllanishiga olib kelganini ta'kidlaydi. Olim fikricha, tarixnavislik va diniy ta'limdagi umumiy an'analar Markaziy Osiyo xalqlarining madaniy mushtarakligini mustahkamlagan.

Shuningdek, xorijiy tadqiqotchi A. Khalid xonliklar davridagi aloqalarni Markaziy Osiyodagi uzluksiz tarixiy jarayon sifatida baholab, savdo va madaniy munosabatlar mintaqaning umumiy taraqqiyotiga xizmat qilganini ko'rsatadi. Ushbu fikrlar Buxoro va Xiva xonliklari o'rtasidagi aloqalar murakkab, ammo barqaror tizim bo'lganini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi. Olingan natijalar tarixchi olimlar fikrlari bilan mos keladi. Jumladan, tadqiqotchilar Buxoro xonligini mintaqadagi ilmiy-ma'rifiy markaz, Xivani esa savdo va hunarmandchilik markazi sifatida baholaydilar. Ushbu ikki markaz o'rtasidagi aloqalar o'zaro iqtisodiy manfaatlar asosida shakllangan. Shu bilan birga, siyosiy ziddiyatlar mavjud bo'lishiga qaramay, savdo va madaniy aloqalar to'liq uzilmagan. Bu holat xonliklar o'rtasidagi munosabatlarning murakkab, biroq o'zaro bog'liq tizim ekanini ko'rsatadi.

### XULOSA

Xulosa qilib aytganda, XVII asrda Buxoro va Xiva xonliklari o'rtasidagi savdo-iqtisodiy va madaniy integratsiya jarayonlari Markaziy Osiyo tarixida muhim o'rin egallagan. Ushbu aloqalar nafaqat iqtisodiy rivojlanishni, balki madaniy va ma'naviy qadriyatlarning uzluksizligini ham ta'minlagan. Tadqiqot natijalari kelgusida

xonliklararo munosabatlarni chuqurroq o'rganish uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi. XVII asrda Buxoro va Xiva xonliklari o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy aloqalar Markaziy Osiyo tarixi uchun muhim ahamiyat kasb etgan. Bu aloqalar mintaqada iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, madaniy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirishga xizmat qilgan. Tadqiqot natijalari mazkur mavzuda keyingi ilmiy izlanishlar uchun nazariy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.[4].

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Babadjanov B. O'rta Osiyo tarixida xonliklar davri. — Toshkent: Fan, 2016.
2. Mukminova R. Buxoro va Xiva o'rtasidagi savdo aloqalari tarixi. — Toshkent, 2018.
3. Subxonov A. XVII–XVIII asrlarda Markaziy Osiyoda savdo yo'llari. — Samarqand, 2020.
4. Khalid A. Central Asia: A New History from the Imperial Conquests to the Present. — Princeton University Press, 2021.